

Rozhovor s Věrou Strnadovou o českom zákone

Meno **Mgr. Věry Strnadovej** pozná možno každý nepočujúci v Česku. Podľa Čechov je považovaná za veľkú osobnosť, ktorá sa dlhé roky venuje zlepšovaniu životných podmienok nepočujúcich. Je tiež autorkou 11 knižných publikácií, z nich 4 vyšli v tomto roku. Věra Strnadová sa podieľala na založení Českej únie nepočujúcich (ČUN) a na vzniku časopisu Unie. V rokoch 1997 - 2002 bola predsedkyňou Asociácie organizácií nepočujúcich, nedoslýchavých a ich priateľov (ASNEP). Od roku 2000 do 2004 bola predsedkyňou Komory SP pri Národnej rade zdravotne postihnutých v ČR. Od roku 2003 sa venuje práci v oblasti skrytých titulkov ako predsedkyňa Komisie pre skryté titulky pri ASNEP a teraz je i predsedkyňou novej Komisie pre pripomienkovanie zákonov pri ASNEP. Všetky tieto funkcie robila vo svojom voľnom čase zadarmo. Je čestnou členkou ASNEP, ČUN, Oblastnej únie nepočujúcich Olomouc a Komory tlmočníkov znakového jazyka. Dlhé roky sa podieľa na presadzovaní legislatívnych úprav v prospech nepočujúcich osôb. K úspechom patrí i zákonná povinnosť zaviesť DVD z českej produkcie českými titulkami. Od pondelka 20. októbra 2008 platí v Česku nový zákon č. 384/2008 o komunikačných systémoch nepočujúcich a hluchoslepých osôb, na ktorom sa Věra Strnadová významnou mierou podieľala. Položili sme jej preto niekoľko otázok, aby sme našich čitateľov s dôvodom týchto legislatívnych zmien zoznámili.

Dobrý deň, pani Věra, vo svojom živote ste dosiahli mnoho osobných i pracovných úspechov. Jeden z vašich úspechov bola vaša iniciatíva presadenia pozmeňovacieho návrhu k novele zákona o znakovéj reči, z toho vznikol nový Zákon o komunikačných systémoch nepočujúcich a hluchoslepých osôb. Prečo bolo treba zmeniť obsah zákona o znakovéj reči z roku 1998? Do zákona sa zasahovalo pôvodne preto, aby sa do nej pridali komunikačné systémy hluchoslepých osôb, to znamená dotykové formy znakového jazyka, znakovanej češtiny a rôzne varianty dotykových foriem prstovej abecedy. Inak všetko malo zostať rovnaké ako predtým. Pretože som bola

Foto: Leoš Procházka

Foto: Martin Šausa

v expertnej pracovnej skupine, ktorá od júna 2007 novelu zákona spracovávala, dohodla som sa s kolegami z ASNEP a so zástupcami organizácií pre hluchoslepých občanov, že by sme pri tejto príležitosti mohli vylepšiť i ten pôvodný text. Cieľom bolo, aby žiadna zo skupín ťažko sluchovo postihnutých osôb nebola diskriminovaná, a aby vedľa znakového jazyka boli uvedené i komunikačné prostriedky riešiace komunikačné problémy ľudí, ktorí znakový jazyk nepoužívajú, napríklad u v neskoršom veku ohluchnutých osôb.

Prečo bol z textu i z názvu zákona odstránený termín „znaková reč“? Namiesto termínu znaková reč (pozn. autora – na Slovensku posunková reč) sa teraz používa termín znakový jazyk (pozn. autora - na Slovensku posunkový jazyk). **Je v tom nejaký veľký rozdiel?** *Za prvé bolo do textu zákona pridané niekoľko ďalších komunikačných systémov založených na češtine, takže ten starý termín v názve zákona už novému obsahu nezodpovedal. Nemôžeme predsa za „znakovú reč“ považovať napríklad odzveranie a písanie. Za druhé išlo aj o vývoj terminologický. Terminológia sa časom mení a upresňuje. Kedysi aj u nás bol používaný termín „posunková reč“, neskôr sa začal používať termín „znaková reč“, a teraz ani ten nevyhovuje. Nebudem tu rozoberať lingvistiku, ktorá vysvetľuje, že pojmy „reč“ a „jazyk“ majú rozdielny význam. Poukážem skôr na skutočnosť to, že termín „znaková reč“ vlastne zastrešoval dva rôzne jazyky: český znakový jazyk a češtinu doplnovanú jednotlivými posunkami (teda znakovú češtinu). Pred 10 rokmi bolo toto spojenie potrebné z dôvodu ľahšieho prijatia zákona, o ktorý sme sa usilovali asi 5 rokov. Neskôr sa však spojenie oboch jazykov do jediného termínu ukázalo byť nevýhodou. Súvisí to jednak s pokrokom v oblasti vedeckého výskumu znakového jazyka a jednak s rôznymi praktickými problémami. Stávalo sa, že súd objednal „tlmočníka znakovéj reči“ bez ohľadu na to, či klient potreboval znakový jazyk, alebo len nejakým*

AKO ICH NEPOZNÁTE?

spôsobom zviditeľnenú češtinu. Napríklad nepočujúci klient potreboval komunikáciu v znakovom jazyku – a bol mu pridelený tlmočník znakovanej češtiny. Alebo naopak, niekto povedzme neovládal znakový jazyk, a predseda mu prideliť tlmočníka znakového jazyka. Často sa to stávalo i pri jednaní na súde, takže klient nedostal plnohodnotnú informáciu o tom, čo hovoria ostatní účastníci, a tým bol veľmi poškodený. Podľa terajšieho zákona to „bolo v poriadku“, pretože bol predseda prizvaný tlmočník „znakovej reči“. Alebo boli kurzy „znakovej reči“. A účastníci vôbec netušili, že sa učia vlastne znakovú češtinu a nie znakový jazyk. Keď sa potom stretli s nepočujúcim človekom, ktorý používal znakový jazyk, tak mu často ani nerozumeli.

Čo nový zákon o komunikačných systémoch obsahuje? Vedľa českého znakového jazyka a jeho dotykovej (taktilnej) formy určenej pre hluchoslepých menuje zákon aj deväť komunikačných systémov, ktoré vychádzajú z českého jazyka. Znakovaná čeština je teraz zaradená medzi systémy založené na hovorenej češtine spolu s odzeraním a s prstovou abecedou a všetky špecifické komunikačné systémy hluchoslepých osôb, ako je napríklad Lormova abeceda a vibračná metóda TADOMA. Za významnú novinku považujem i prepis hovorenej reči v reálnom čase, čo je vlastne „písomné tlmočenie“ pre osoby, ktoré nepočujú a preferujú češtinu. Od polovice tohtoročného septembra zahájila ČUN v Prahe projekt, ktorý túto službu pri komunikácii poskytuje.

Čo prinesie zákon nepočujúcim a hluchoslepým v Českej republike? Hlavne rovnosť všetkých komunikačných systémov používaných ľuďmi s ťažkým postihnutím sluchu a s hluchoslepotou. A tiež právo slobodnej voľby komunikačných systémov pre každého. Paradoxne, práve toto právo voľby bolo najťažšie presadzované.

Je logické a samozrejmé, že má človek právo komunikovať tak, ako sám chce. Prečo to teda bolo potrebné dávať do zákona? Áno, je to logické a samozrejmé, že máme právo komunikovať tak, ako potrebujeme. Ale počujúcimi osobami toto právo často

Foto: Martin Novák

nebolo rešpektované. Vtedy boli v zákone pod pojmom „znaková reč“ obe komunikačné systémy ako český znakový jazyk, tak aj znakovaná čeština. Teraz je v zákone široká paleta možností, ako komunikovať. Sluchovo postihnutý si môže v rôznych situáciách vybrať pre každý prípad iný komunikačný systém. Je len na jeho vlastnej úvahe, čo si kedy vyberie, všetky sú z hľadiska zákona rovnocenné. Napríklad ohluchnutý človek v praktickom živote viac odzerá, ale keď ide o závažné jednanie, napríklad pri súdnom pojednávaní, alebo v situácii, kedy je odzranie neľahké, na konferenciách, školeniach a pod., tak tam určite uvíta prepis hovorenej reči v reálnom čase. Pochopiteľne všetko nebude hneď automaticky, musíme o to v konkrétnej situácii sami požiadať. A pre tieto požiadavky máme teraz oporu v zákone.

Mohli by ste na záver odkázať zopár slov našim nepočujúcim, nedoslýchavým, ohluchnutým Slovákom a osobám s kochleárnym implantátom? Veľmi vám prajem, aby sa vám podarilo do zákona presadiť všetko, čo potrebujete. Veľmi rada vám poskytnem konzultácie a svoje skúsenosti. A pokiaľ by som vám mohla poradiť, je tu dôležitá hlavne vzájomná zhoda a podpora všetkých skupín, ktorých sa zákon týka. Takto sa nám podarilo presadiť podobu zákona i proti vôli niektorých vysokých vládnych úradníkov.

Pri presadzovaní zákona nám pomohli nielen zástupcovia organizácií, ale tiež študenti zo škôl, pedagógovia, rodičia nepočujúcich detí, tlmočníci... Veľa ľudí pisalo poslancom listy, iní ich osobne navštívili a študenti z dvoch škôl napríklad prišli aj s pedagogickým dozorom a školskými tlmočníkmi do Parlamentu, kde sa zákon prejednával. Tá vzájomná podpora bola úžasná a veľmi to pomohlo ovplyvniť poslancov, ktorí potom pre zákon hlasovali.

Srdečne vám ďakujeme za cenné slová. Dúfajme, že na základe vašich slov naši nepočujúci, nedoslýchaví, ohluchnutí a osoby s kochleárnym implantátom sa budú podieľať na presadzovaní legislatívnych úprav.

Foto: Leoš Procházka

Roman Vojtechovský